

Data wpływu/Received: 16.09.2019
Data przyjęcia do druku/Accepted for printing: 12.12.2019
Data publikacji/Published: 29.12.2019
Licencja/License: CC BY-SA 4.0

PAULINA FORMA

Internetowa wizualizacja życia rodzinnego na przykładzie zjawiska sharentingu

Online Visualization of Family Life on the Phenomenon of Sharenting

ORCID: 0000-0001-5634-9250, doktor habilitowany, profesor UJK, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny, Instytut Pedagogiki i Psychologii, Zakład Pedagogiki Społecznej, Polska

Streszczenie

Przedmiotem analizy w prezentowanym artykule jest refleksja nad zjawiskiem sharentingu (upowszechniania przez rodziców informacji i wizerunku dotyczących swoich dzieci na łamach portali społecznościowych) odniesiona do opinii użytkowników internetu. Kontekst zmian aktywności rodziców uwidocznia w mojej ocenie również nową funkcję społeczną pedagoga jako organizatora sieci informacji o zagrożeniach wynikających z niewłaściwego postępowania w mediach społecznościowych oraz twórcypowiązań pomiędzy różnymi instytucjami publicznymi i niepublicznymi zajmującymi się dobrem dziecka.

Słowa kluczowe: *sharenting*, media społecznościowe, rola pedagoga społecznego, dobro dziecka

Abstract

The subject of the analysis in the presented article is the reflection on the phenomenon of sharenting (dissemination of information and image of their children on the pages of social media by the parents) related to the opinion of Internet users. The context of changes in parental activity, in my opinion, also reveals the new social function of the pedagogue as the organizer of the information network on the dangers of improper conduct in social media and the creation of links between various public and private institutions dealing with the child's good.

Keywords: *sharenting*, social media, the role of a social pedagogue, the good of the child

Wstęp

Obecne czasy sprzyjają kreacji własnego wizerunku, koncentracji na sobie, własnej ścieżce rozwoju, podkreślaniu indywidualnych osiągnięć, nadużywaniu zaimka „ja”, dzieleniu się z innymi wszystkimi swoimi aktywnościami.

Jak słusznie napisał profesor Tanaś (2016, s. 5), „od wieków bawimy się w mimicry. Zakładanie i zdejmowanie masek jest nam tak samo bliskie jak zwierzętom”. Jego zdaniem „opisał to już wielki Roger Caillois (2005, s. 164–170), konstruuąc typologię gier, w jakie ludzie bawią się od zawsze. Imitacja, naśladowanie, kamuflaż, odgrywanie ról, symulacja, odmienna twarz, tożsamość wieloraka... wiążą się nie tylko z prawną zdolnością człowieka do przyjmowania wielu, odmiennych często ról, ale też ze skłonnością do wkładania lub zrywania przynależnych im masek”.

Podobne uzasadnienia naukowych rozważań na temat współczesnego zaangażowania ludzi w przestrzeń wirtualną odnajduję u profesora Harariego (2018, s. 92). Wspomniany historyk definiuje cywilizację *homo sapiens* i czynniki wpływające na jej losy, zaliczając do nich m.in. *brexit*, fake newsy, biotechnologię, sztuczną inteligencję, dewastację środowiska naturalnego, kryzys uchodźczy, terroryzm, schyłek liberalizmu czy też rozszerzoną o wirtualną rzeczywistość. We wspomnianym materiale wyraźnie podkreślony jest aspekt wyzwań technicznych, tj. zdecydowany udział technologii informacyjnej w życiu współczesnego człowieka i modyfikacja ludzkiej aktywności implikująca zwiększoną swobodę przepływu danych o rodzinie i jej członkach. Analiza podjętej tematyki została przeprowadzona w oparciu o kilka metod badawczych. Triangulacja metod badawczych nie tylko zwiększa obiektywność badań, lecz także pozwala na pełniejszy ogłód opisywanych zjawisk. Zwolennicy triangulacji metodologicznej w dużej mierze są również rzecznikami równoczesnego wykorzystywania metod ilościowych i jakościowych (Chomczyński, 2012). Podając rozpoznaniu zjawisko sharentingu, wykorzystałam dane z dostępnymi źródłami naukowymi (*desk research*), metodę analizy i syntezy branżowej literatury, informacje pochodzące bezpośrednio od rodziców upubliczniających informacje o życiu rodzinnym swoich członków, obserwacje uczestniczące oraz dane zebrane przy użyciu kwestionariusza ankiety.

Zakładając, iż celem artykułu są teoretyczne rozważania nad zjawiskiem sharentingu, czyli upowszechniania przez współczesnych rodziców informacji, zdjęć i filmów dotyczących swoich dzieci w mediach społecznościowych, sformułowałam następujący problem badawczy: W czym wyraża się zjawisko sharentingu oraz jakie są jego konsekwencje w kontekście życia rodzinnego.

Sharenting a życie rodzinne

Przyglądając się bliżej współczesnym trendom i kształtującym je czynnikiem, można wysunąć wniosek, iż wokół nas dzieje się coś wielkiego i nieuchronnego zarazem. U podstaw leży cyfryzacja, czyli technologia, ale napędzana

przez ludzi, którzy odrzucają *status quo*, wymyślają nowe usługi i produkty. Wszystko dzięki dostępowi do potęgi internetu i znikającym barierom komunikacji. Sama „sieć” nabrała dwójakiego znaczenia. W wąskim ujęciu chodzi o internet. Bez niego nie powstałyby portale społecznościowe czy aplikacje na urządzeniach mobilnych. Od sieci w tym szerokim znaczeniu pochodzi termin *rewolucja sieci* akcentujących rolę w czwartej rewolucji przemysłowej. Zmiany technologiczne przebiegają w różnym tempie i w zależności od cyklu życia urządzeń. W sektorze usług zmiany przebiegają szybciej, stając się wszechogarniającymi, bo internet, jak i portale/sieci są społeczne, tak jak media społecznościowe.

Media nie znaczą już tylko, jak się powszechnie przyjęło: radio, prasę i telewizję. To coś więcej, jak pisze Szkudlarek (1998, s. 139), to niemal fundamentalna dla ludzkiej kondycji instytucja zapośredniczenia zmieniająca w toku historii swe techniczne oprzyrządowanie, operująca w związku z tym różnymi nośnikami znaczeń – ale zachowująca tę zasadniczą cechę, jaką jest konstruowanie paradoksalnej relacji człowieka i jego świata na zasadzie podstawienia, substytucji. Rola, jaką w społeczeństwie odgrywają media, nie jest więc jednoznaczna i ciągle budzi szereg wątpliwości. Niezależnie jednak od tych rozbieżnych opinii jedno jest pewne: skoro media kreują dziś rzeczywistość społeczną, ustalają modele, normy i standardy zachowania, nie wolno pozostawiać ich poza obszarem zainteresowań pedagogiki.

Kaplan, Andreas i Haenlein (2010, s. 59–68) definiują media społecznościowe jako „grupę bazujących na internetowych rozwiązaniach aplikacji, które opierają się na ideologicznych i technologicznych podstawach Web 2.0 i które to umożliwiają tworzenie i wymianę wygenerowanych przez użytkowników treści”.

Media społecznościowe to media służące społecznościowym interakcjom. Wyposażone w rozbudowany zestaw narzędzi komunikacyjnych, coraz częściej wykraczają poza dotychczasową komunikację społecznościową. Dzięki wszechobecnej dostępności i skalowalności technik komunikacyjnych media społecznościowe wyraźnie zmieniły sposób komunikacji zarówno organizacji, społeczności, rodziny, jak i indywidualnych użytkowników oraz stały się naturalnym miejscem wymiany informacji o sobie (sposobie życia).

Warto zaznaczyć, że w Polsce sieć pojawiła się w połowie lat 90. ubiegłego wieku. Wówczas użytkownikami internetu były głównie osoby dorosłe, które wykorzystywały sieć najczęściej w pracy zawodowej. Współcześnie z sieci korzystają niemal wszyscy, używając jej jako narzędzia nie tylko w pracy zawodowej, ale przede wszystkim w życiu prywatnym.

Jak podają Wrońska i Lange (2016, s. 15) z Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej, dla wielu ludzi internet jest miejscem, które stanowi niejako „środowisko naturalne”, a dla młodszego pokolenia Polaków istnieje „od zawsze”. Dzięki mediom, serwisom społecznościowym, a także komunikatorom,

witrynom ułatwiającym zdobywanie wiedzy, serwisom rozrywkowym dla współczesnych użytkowników świat wirtualny jest rzeczywistością równoległą, tak samo angażującą jak życie w świecie realnym. Zatem konstatacja, że internet stał się powszechnym sposobem komunikacji, miejscem rozrywki oraz źródłem wiedzy, jest oczywista. Ponadto corocznie zwiększa się liczba jego użytkowników. Końcoworoczne analizy polskiego badania internetu wskazują, że w grudniu 2018 r. korzystało z niego 28 mln Polaków (13,9 mln kobiet oraz 14,1 mln mężczyzn). Łącznie wykonali oni 56,8 mld odsłon, zaś przeciętny internauta spędzał w sieci blisko 1 godz. 53 min. dziennie (Polskie Badania Internetu. Raporty i Analizy. Polscy internauci w grudniu 2018, cyt. za: <http://pbi.org.pl/raporty/polscy-internauci-w-grudniu-2018/>).

Można zatem stwierdzić, iż trwająca rewolucja cyfrowa zmienia nadal nasze życie, zmieniając tym samym życie rodzin i jej członków. Jak podają m.in. Karczarzyk i Zbierchowska (2016, s. 88, 90), społeczeństwo informacyjne wraz nowymi technologiami, mediami czy coraz powszechniej dostępnym internetem to środowisko naturalne dla wielu współczesnych rodzin.

Dziś użytkownikami mediów społecznościowych są nie tylko przedstawiciele młodego pokolenia, ale również ich rodzice (wśród których zdaniem Tapscotta znajdują się członkowie tzw. *net generation*). Aktywność rodziców w kontekście dzielenia się w mediach społecznościowych informacjami o wyglądzie, zachowaniach i rozwoju swoich dzieci jest rzadziej monitorowana i poświęca się jej wciąż stosunkowo niewiele uwagi.

Jak wynika z literatury przedmiotu, w Polsce rośnie zainteresowanie tym zjawiskiem. Brosh (2017, s. 379) i Błasiak (2018, s. 125–134) wskazały, że efekt rozwoju mediów jest widoczny w aktywności rodzicielskiej, bowiem potwierdza ją także redefinicja ich partycypacji w kulturze i komunikacji wewnątrzrodzinnej. Znajduje to szczególny wyraz w pojmowaniu rodzicielstwa czy także narracji rodziców. Odzwierciedlają to ponadto dynamiczne zmiany o charakterze globalnym oraz tzw. nowoczesny porządek społeczny.

Dotychczas aktywność rodzicielska i zadania wynikające z wypełnianych przez rodziców funkcji najczęściej określane były przez pryzmat realizacji potrzeb ekonomicznych, wychowawczych i opiekuńczo-socjalizujących. W dzisiejszej rzeczywistości społecznej aktywność rodziców nie jest już tak oczywista. Wielowymiarowość i zmienność relacji między rodzicami a dziećmi uwidocznia inny, coraz częściej wirtualny obszar działań.

We właściwie funkcjonujących rodzinach (w których rodzice nie przechodzą jedynie na komunikację/relację pośrednią) technologie przesyłania i przetwarzania sprzyjają zacieśnianiu więzi wewnątrzrodzinnych dzięki doskonalszej i szybszej możliwości komunikowania się rodziców z dziećmi, chociażby przy użyciu urządzeń mobilnych jak telefon.

Należy zatem podkreślić, iż tytułowe zaangażowanie rodziców w przestrzeni mediów społecznościowych wynikać będzie z osobistych doświadczeń, osobistej eksploracji i wypracowanego indywidualnego schematu realizacji przyjętych wzorców rodzicielskich. Szeroki wachlarz jednostkowych ustosunkowań wobec roli rodzicielskiej może wahać się zdaniem Łoś (2002, s. 101) od odrzucenia roli aż po przesadne jej gloryfikowanie określane mianem *fetyszyzacji roli*.

Widoczne współcześnie upowszechnienie w rodzinie środków masowej komunikacji prowadzi do tzw. mediatyzacji rzeczywistości społecznej, która oznaczona zdaniem Dobrołowicz (2014, s. 141) proces pośrednictwa mediów w doświadczaniu świata, wpływające przez media na postrzeganie przez poszczególnych członków rodziny rzeczywistości niedostępnej bezpośrednio poznaniu wraz z konsekwencjami takiego pośrednictwa jak uzasadnia dodatkowo Pisarek (2016, s. 118), kształtowanie obrazu całej rzeczywistości społecznej, a nawet kompleksowych doświadczeń społecznych pod wpływem konstrukcji medialnych. W wyniku mediatyzacji życia wewnątrzrodzinnego pojawia się trend do internalizacji postaw i wzorów zaczerpniętych bezpośrednio z mediów.

Podsumowanie

Uwzględniając rosnącą liczbę członków przestrzeni mediów społecznościowych dokonujących wizualizacji życia rodzinnego na ich łamach, można przypuszczać, iż *sharenting* będzie nadal powszechną praktyką wśród wielu rodziców, zwłaszcza wśród młodych rodziców „dzieci facebookowych”, dla których funkcjonowanie i aktywność w cyberrzeczywistości jest naturalną częścią ich aktywności. Wyniki analizy naukowej prowadzą do wniosku, iż powszechność *sharentingu* uwidoczniła w rodzicielskiej kreacji wirtualnych rzeczywistości swojej rodziny i dzieci często nieoparta jest świadomością, jakie skutki może powodować upublicznianie informacji. Z dokonanej analizy wynika, że konieczna jest pedagogizacja rodziców oraz ich medialna edukacja w zakresie konsekwencji *sharentingu* oraz dalsze eksploracje naukowe w obrębie tego zagadnienia.

Literatura

- Błasiak, A. (2018). *Sharenting – współczesną formą rodzicielskiej narracji. Horyzonty Wychowania*, 17(42), 125–130.
- Brosch, A. (2016). When the Child is Born in the Internet: Sharenting as a Growing Trend among Parents on Facebook, *The New Educational Review*, 43(1), 225–235.
- Brosch, A. (2017). *Sharenting – nowy wymiar rodzicielstwa?* W: H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski (red.), *Świat małego dziecka. Przestrzeń instytucji, cyberprzestrzeń i inne przestrzenie dzieciństwa* (s. 379–388). Poznań: Wyd. UAM.
- Caillouis, R. (2005). Gry i ludzie. W: L. Kolankiewicz (red.), *Antropologia widowisk. Zagadnienia i wybór tekstów* (s. 163–174). Warszawa: Wyd. UW.
- Chomczyński P. (2012). Triangulacja. W: K.T. Konecki, P. Chomczyński, *Słownik socjologii jakościowej* (s. 308–310). Warszawa: Wyd. Difin SA.

- Davis, M.M. (2015). Parents on Social Media: Likes and Dislikes of Sharenting. *C.S. Mott Children's Hospital, University of Michigan Health System*, 23(2). Pobrane z: https://mottpoll.org/sites/default/files/documents/031615_sharenting_0.pdf (27.12.2017).
- Dobrołowicz, J. (2014). Mediatyzacja współczesności a procesy socjalizacji i wychowania. *Pedagogia Christiana*, 2(34), 137–150.
- Duggan, M., Lenhart, A., Lampe, C., Ellison, N.B. (2015). *Parents on Social Media. Pew Research Center*. Pobrane z: <http://www.pewinternet.org/2015/07/16/parents-and-social-media/> (9.09.2018).
- Herari, Y.N. (2018). *21 lekcji na XXI wiek*. Warszawa: Wyd. Literackie.
- Ilnicki, R. (2015). Wirtualny habitus cyberkultury. *Hybris*, 31, 134–154.
- Kaplan, A., Andreas, M., Haenlein, M. (2010). Users of the World. Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons* 2010, 53(1), 59–68.
- Karczmazyk, M.A., Zbierchowska, A. (2016). Wizerunek rodziny polskiej w Internecie – analiza semiotyczna wybranych forów dyskusyjnych. *Wychowanie w Rodzinie*, XIII(1), 87–99.
- Keith, B.E., Steinberg, S. (2017). Parental Sharing on the Internet. Child Privacy in the Age of Social Media and the Pediatrician's Role. *JAMA Pediatrics*, 171(5), 413–414.
- Łoś, M. (2002). Role społeczne w nowej roli. W: I. Machaj (red.), *Małe struktury społeczne* (s. 93–106). Lublin: Wyd. UMCS.
- Majak, K. (2019). *Troll Parenting, czyli rodzice wyśmiewają własne dzieci w Internecie*. Pobrane z: <http://natemat.pl/60525,troll-parenting-czyli-rodzice-wysmiewaja-wlasne-dzieci-w-internecie> (6.01.2019).
- Oleś, P. (2008). Autonarracyjna aktywność człowieka. W: B. Janusz, K. Gdowska, B. de Barbaro (red.), *Narracja. Teoria i praktyka* (s. 37–52). Kraków: Wyd. UJ.
- Otero, P. (2017). Sharenting... Should Children's Lives Be Disclosed on Social Media? *Arch Argent Pediatr*, 115(5), 412–413.
- Pisarek, W. (2016). *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas.
- Pyżalski, J. (2017). Dzieci w wieku przedszkolnym w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych – w stronę zagrożeń. W: J. Pyżalski (red.), *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Pomędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami* (s. 159–181). Łódź: Eter.
- Raport Gospodarka 4.0. Czas zmiany dla biznesu (2017). Warszawa: PKN Orlen.
- Szkudlarek, T. (1998). *Media. Szkic z filozofii i pedagogiki dystansu*. Kraków: Impuls.
- Tanaś, M. (red.) (2016). *Nastolatki wobec Internetu*. Warszawa: Wyd. NASK.
- Wrońska, A., Lange, R. (2016). Nastolatek jako użytkownik Internetu – społeczny wzorzec konsumpcji. W: M. Tanaś (red.), *Nastolatki wobec Internetu* (s. 15–26). Warszawa: Wyd. NASK.